

már Paulsen is megbarátkozik. Történeti alapon áll tehát gondolatvilágom, történeti alapon nyugszik eszményem, amelyet — régebben csakis nagy Eötvösünk hatása alatt állva — immár 30 év óta hirdetek.

Emez eszme létesítésére, az utopiának hazánkban való meghonosítására ismét csakis egy nagy államférfiúi személyiségre, egy második Eötvösre volna szükségünk.

SCHNELLER ISTVÁN.

AZ ÚJ NÉPISKOLAI TANTERV.

A magyar népoktatás történetében az utolsó évtizedet bátran nevezhetjük az elemi népoktatás *«újzászületése»* korának. E korszakban rendre követték egymást az üdvösebbnél-üdvösebb kormányzati intézkedések. A kiinduló pont az *államosítási* nagy akció volt. Országszerte rohamosan és mégis a legnagyobb tervszerűséggel szervezte a közoktatásügyi kormány az állami népiskolákat úgy, hogy az állami népoktatás ma már nemcsak számbeli súlyával, de főleg intenzív irányú fejlődésével a népoktatás vezetője, példaképe. Csakhamar szerves kapcsolatba hozatott az állami népiskola a *gazdasági ismétlő* iskolával és ezzel nemcsak a gyakorlati életre való tekintettel rendezte be a kormány az elemi népoktatást, hanem különösen a nemzetiségi vidékeken elhelyezett állami népiskolákban még további három évig lehet az ifjúságot a nemzeti nevelés hatása alatt megtartani. Ugyancsak szerves kapcsolatot létesített a kisdedovók és az állami népiskola között annak a helyes elvnek a követésével, hogy a kormány *állami kisdedovókat* csak ott állít — nemzetiségi vidékeken — ahol már *állami elemi népiskola van*. Hogy pedig a nemzeti népnevelés kiváló becsű és fáradtságos eredményét az élet számára is megtarthassuk: a közoktatási kormány országszerte szervezte az *ifjúsági egyesületeket*. Az állami népoktatás nagyarányú fejlődésével új *állami gondnoksági* — majd később új *községi iskolaszéki* utasítás készült. Ezeket követte a *tanfelügyelői utasítás* tervezet és az új *népiskolai törvényjavaslat*. Azt csak közbevetőleg említsem meg, hogy kiadták a *történelmi szemléltető* képek sorozatát és országszerte egyszerre állították föl a népiskolai *ifjúsági könyvtárakat*. E korszak áldásos munkásságának betetőzéseül a közoktatási kormány egy monumentális munkát adott a néptanítók kezébe: az új *tantervet és utasítást*.

Nem habozom kimondani, hogy jobb szerettem volna, ha az új

tanterv, — ez a kiválóan becses mélyreható pædagogiai munka, — az új népiskolai törvény életbelépése után jelent volna meg. A törvényjavaslat ugyanis új alapokra fekteti a tanítóképzést. Célja a tanítóképesítő színvonalának emelése. Éppen ezért tartja mindenki a törvényjavaslatnak ezt a részét a legértékesebbnek. Be kell vallanunk, hogy az új tanterv, de különösen a hozzá fűzött utasítás, sokkal több filozófiai gondolkodást, pædagogiai belátást és didaktikai ismeretet tételez föl, mint amennyit a képzőkből magunkkal hoztunk. Még azok is, akik a mostani képzőkből kikerülve önmagukat tovább művelték és igyekeztek pædagogiai tanulmányaikat kibővíteni, még azok is nagy fáradsággal tudnak keresztül hatolni a nagy terjedelmű és mély tartalmú munkán. Bizony vajmi sokszor fogják kollegáim csüggedten letenni e vaskos könyvet, mert lépten-nyomon érzik, hogy hiányzik valami összekötő kapocs a régi és az új képzetscsoport között. Pedig minden áron, minden módon okvetlenül meg *kell* ismerni az utasítás legapróbb részletét is minden egyes tanítónak. Mert ennek az utasításnak az a rendeltetése, hogy megkönnyítse a néptanítónak nehéz, nemes és fontos munkáját. De nem akarja mégsem a tanítót szabadságától megfosztani, kezdeményezését megkötni. Az utasítás nem akar kész, elméleti rendszert adni a tanítónak, inkább kipróbált gyakorlati útmutatást a különrészben, és a modern magyar népiskolai nevelés és tanítás főbb szempontjait az általános részben. Behatóbban csak azokat az elveket fejtegeti, melyekre nézve a népiskolában még ingadozást tapasztalhatni. Részletesen csak a tanítás anyagát sorolja föl, hogy e tekintetben a maximumot állapítsa meg és a tanulót meg a tanítót a túlságos megterheléstől megóvja.

Így szól az utasítás önmagáról. Mily gazdag anyag rejlik e pár sorban is! Szinte érzem a modern pædagogia lehelletét végigsurranni az elemi népiskolában. Nincs más mód, mint egy pár tanfolyamot rendezni az új népiskolai tanterv és utasítás beható ismertetésére, tanulmányozására. Egyes tantárgyakra maga az utasítás kilátásba helyezi a tanfolyamokat; mennyivel égetőbb az utasítás egész szellemének átértésére és helyes követésére megfelelő tanfolyam szervezése. Mert habár az új tanterv kibocsátásakor kiadott körrendelet szerint felszólíttatnak a tanítók, hogy az utasítást gondosan tanulmányozzák és a tanítóttestületi és egyesületi ülésekben behatóan tárgyalják, a tanfelügyelők pedig iskolalátogatásaik alkalmával az utasítást vonják megbeszéléseik keretébe: még sem várok nagyobb eredményt mindezeketől. Előbb jól át kell érteni az új utasítást és csak akkor lehet vele üléseken behatóan foglalkozni. Ezért sürgetem e célra a tanfolyam rendezését. A tanítóképzőkben pedig sutba kellene dobni minden lim-lom elavult neveléstani tankönyvet és helyébe rendszeres

studiummá kellene tenni e nagyszabású munkálatot. A képesítő vizsgálaton irgalmatlanul el kellene buktatni azt a jelöltet, aki az új tanterv és utasítás minden részét alaposan nem ismeri.

Állításom igazolására csak futó pillantást vetek a régi és az új tanterv legszembeszökőbb különbségére. Hiába mondja a bevezető körrendelet, hogy többnyire a régi törvényben megjelölt irányban haladt tovább az új tanterv; mert a főbb eltérések felsorolásából azonnal szembeszökik a kettő közti lényeges különbség.

Nagy jelentőségű mindjárt az az eltérés, hogy az új tanterv elkülöníti a tantervet a módszeres utasítástól, a célt mindenütt pontosan megjelöli és a tananyag terjedelmét, főbb pontjait bizonyos részletességgel állapítja meg.

A régi tanterv egyszerű nyelven röviden csak a következő utasítást adta az iskolai hatóságoknak és a tanítóknak:

A tanítás fősúlyát az elemi népiskolában:

a) az anyanyelvbéli oktatásra fektessék és erre nézve különösen használják fel a *beszéd- és értelemgyakorlatokat*; az *olvasókönyvekben* foglalt olvasmányok és mondatok értelmi taglalását; a nyelv alaktanának szabály szerinti mélyebb taglalásába ne bocsátkozzanak, e részben szorítkozzanak főleg a helyesírás megtaníthatására, a szükséges nyelvtani legfőbb alakok ismertetésére.

b) A földrajzi és természettani ismeretek közlésénél kövessék a szó szóros értelmében a szemléleti oktatást; kerüljék az e téren gomba módra termett rossz kézi könyvek betanulatását; általában e tantárgyak tanításában a gyermekek kezébe könyvet csak akkor adjanak, midőn a tárgyakat földabroszról, vagy a természeti tárgyakról, vagy kísérleti megmutatás útján egészen megértették. (Tanterv az el. n. sz. 4. pont.)

Ennyi úgyszólván az egész utasítás. A többi apró-cseprő részlet. Igaz, hogy e pár szóban és ezekben a részletekben benne foglaltatik minden, ami a jó tanítás alapföltétele, de inkább csak sejteti és nem magyarázza. Ellenben az új tantervhez fűzött utasítás valóban megrajzolja a magyar népiskola ideálját. Az *általános* rész meghatározza az iskola szellemét. A *különös* rész az egyes tantárgyak tanításának célját fejtegeti, részleteit megállapítja és a nehézségek leküzdésére módszeres utasításokat ad. A *harmadik* rész pedig az osztatlan népiskola sajátos viszonyaiból kiindulva megmutatja a tanítónak, mikép kell az itt felmerülő nehézségeket leküzdenie.

A régi tantervhez fűzött utasítások pár szavával szemben az új már külsőleg is három részre oszló vaskos kötet, telve minuciózus részletekkel kidolgozott pädagogiai elvekkel és módszerekkel.

A tantárgyak számára és óratervére nézve azt mondja a beve-

zető körrendelet, hogy itt sem történhetett lényeges változás. A körrendelet szerint új csak a kézimunka tanításának terve; a kézimunka nem fordul elő mint kötelező tárgy a népiskolai törvényben, a rajz sem, de kívánatos, hogy mindkettőt fokozottabb mértékben bevigyük a népiskolába. Az óraszámban sem történt — a körrendelet szerint — nagyobb változás, csak a magyar nyelvre szánt órák száma növekedett hárommal, az énekóráké kettővel, a testgyakorlási óráké héttel. Mindössze csak hattal emelkedett az összes órák száma 139-ről 145-re.

Hasonlítsuk össze a régi és az új elemi népiskola tantervét és óratervét. Így tisztábban látjuk az eltéréseket. Mindkét terv az 1868. évi XXXVIII. törvénycikkelyen alapszik:

I. Régi szerint:

Tantárgyak.

1. Hit erkölcsstan.	
2. Magyar nyelv — — —	{ a) beszéd és értelemgyakorlatok, b) írás és olvasás, c) magyar nyelvtan.
3. Mennyiségstan — — —	{ a) számtan, b) mértan.
4. Történelmi tárgyak —	{ a) földrajz, b) történelem, c) polg. jogok és kötelességek ismerete.
5. Természettudományi tárgyak — — — —	{ a) természetrajz, b) természettan, c) gazd. és kertészeti gyakorlatok.
6. Testgyakorlás.	
7. Művészeti tárgyak —	{ a) éneklés, b) rajzolás.

II. Az új szerint:

Tantárgyak.

1. Hit- és erkölcsstan.	
2. Magyar nyelv — — —	{ a) olvasás, b) írás, fogalmazás, c) nyelvtani magyarázatok.
3. Mennyiségstan — — —	{ a) számtan, b) mértan.

4. Beszéd- és értelemgyakorlatok.
5. Történeti tárgyak ... $\left\{ \begin{array}{l} a) \text{ földrajz,} \\ b) \text{ történet,} \\ c) \text{ polg. jogok és kötelességek.} \end{array} \right.$
6. Természettudományi tárgyak ... $\left\{ \begin{array}{l} a) \text{ természetrajz,} \\ b) \text{ természettan.} \end{array} \right.$
7. Művészeti tárgyak ... $\left\{ \begin{array}{l} a) \text{ rajzolás,} \\ b) \text{ éneklés.} \end{array} \right.$
8. Kézimunka.
9. Gazdasági és háztartási ismeretek.
10. Testgyakorlás.

*

Első tekintetre is észre vesszük, hogy a tantárgyak számában igenis történt lényeges változás. A régi tantervben — igen helyesen — a *beszéd- és értelemgyakorlat* az *anyanyelvi* oktatás keretében volt; illetve helyesebben mondva az anyanyelv szolgálatában állott, habár a régi óratervben, amelyet alább mutatok be, külön óra volt szánya a beszéd- és értelemgyakorlatoknak; de ez itt nem irányadó. Az új tantervben teljesen *külön álló tantárgy*. Ez bizony lényeges változás! Eddigél a jó tanító sohasem tekintette a beszéd- és értelemgyakorlatot külön tantárgynak, hanem *módszernek*, amelyet minden tantárgy tanításánál használt, ezentúl már — sajnos — valóságos tantárgyképen kell vele elbánni. Ez oly lényeges változás, amelyet bátran lehet e remek munka szépséghibájának tartani. Érzi ezt a szépséghibát az utasítás maga is. Mert maga beismeri, hogy nincs jellemző neve a tanításnak, mert nincs különleges tárgya; és nevét két kiváló alaki céljától: a beszéd- és értelemgyakorlásától vette, ám *bár természetesen minden más tanítás is gyakorolja a beszédet és értelmet* (115. lap). Majd így folytatja: «nevezik még szemléleti oktatásnak is, mert módszerében a szemléltetés uralkodik, de ez is *minden tanítás alapja*. (115. l.) E tárgy (?) módszeréről szólva, azt mondja az új utasítás igen helyesen, hogy a beszéd- és értelemgyakorlatok — közös gyökere a népiskola legtöbb tantárgyának. Fölsorolja, hogy mi mindennel van szoros kapcsolatban: az írás- és olvasással, a történelemmel, a polgári jogok és kötelességek ismereteinek elemeivel, a szám- és mértannal, a gazdaság- és háztartással, a természetrajzzal, a kézimunkával, a rajzzal és az énekléssel, szóval minden tantárggyal. Ha így áll a dolog, amint hogy tényleg így is van: akkor mi szükség volt arra, hogy külön tantárggyá avatta ezt a *módszert* e kitűnő tanterv? Azzal, hogy hetekre beosztotta a tananyagot, egy csöppet sem változtatott a régi sablonon. Továbbra is nyug maradjon e tantárgy, mert nem fogunk menekedni tudni a gépies betanítástól.

Az új tantervben a magyar nyelvi részben a beszéd- és értelemgyakorlat helyét külön az *olvasás* foglalja el. A régiben az írás- és olvasás együtt volt. Most ketté választották és az írás mellé a *fogalmazás*, mint új anyag került. A magyar nyelvtan helyett pedig csupán *nyelvtani magyarázatokat* kívánnak.

Hogy az új tanterv a magyar nyelvi oktatást az egész népiskolának a főtengelyévé tette, azt hálásan elismerjük. Minden tanítás a népiskolában a nyelvben való kiművelést is szolgálja és viszont minden haladás a nyelvi készségben a tanítás minden ágának javára válik. Nem csoda, ha e tantárgy célja és módszere a leggondosabban van kidolgozva. Mindjárt az írás és olvasás módszerének ismertetéségyakorlott pædagogus kezére vall. Kár, hogy az írás és olvasás tanításának terén fölmerült újabb tanítás-módokat és fogásokat nem érinti; azért, mert ezek szerinte még csak kísérletek, melyeket a tanítóság figyelemmel kísér, de befejezetteknek még nem tekinthet. Az új utasítás az ú. n. *irva* — *olvasatató* vagy *hangoztató* módszer főbb szempontjait említi. Nem vonom kétségbe, hogy e módszer hasznát hosszú tapasztalat bizonyítja, de merem állítani, hogy ma már éppen a legközvetlenebb tapasztalat alapján a fonomimika országszerte rohamosan hódít, úgy hogy rövid idő alatt teljesen ki fogja szorítani a többi módszert.

Az *olvasás* fokozatait szépen állítja egybe az új utasítás és nagyfontosságú rész az *olvasmányok tárgyalásának* és a *fogalmazás* tanításának a módszere. Külön címek alatt tárgyalja az *olvasmányok tartalmi és alaki tárgyalását*; a *könyv nélkül* való tanultatás módját; az *olvasókönyvet*, az *irodalmi és történelmi olvasmányokat*; *egyéb olvasmányokat*; megállapítja az A B C olvasókönyvi részének, valamint a II., III., IV., V. és VI. osztály olvasókönyvének tartalmát. Végül megjelöli azokat a költeményeket, amelyeknek az olvasókönyvek egyikéből sem szabad hiányoznia. Ezzel a népiskolákban is méltó helyet biztosítottak a nemzeti irodalom legjobbainak. Kár, hogy a köteles olvasmányok közül Arany János: Az első lopás című költeménye kimaradt a VI. osztályból.

A legnagyobb figyelmet érdemli még a *fogalmazásról* szóló rész. Ez igazán egészen új az elemi népiskolában. A legnehezebb tanítási anyag. Az új utasítás a fogalmazás tanításának legapróbb részletére is kiterjed. Előbb a *fogalmazás tanításának mivoltáról* szól; azután ismerteti a *módszert*. Külön tárgyalja a *szóbeli fogalmazást*; a *fogalmazás tanításának fokozatait*; a *szabad fogalmazást*; a *fogalmazás tárgyait*; a *stilisztikai fajokat*; a *hibák javítását* és a *tanítás anyagát*.

Teljesen eltér a régi tantervtől a magyar nyelvtan tanítási része.

Már a cím is: *nyelvtani magyarázatok az olvasmánnyal kapcsolatban*, kifejezi, hogy a grammatizálás kora egészen letűnt. Igen tanulságos a kis történeti bevezetés a nyelvtan tanításáról, amelynek végső eredménye az, hogy a nyelvtani oktatás csupán *segédeszköze a nyelvismeret tudatossá tételének*, vagyis a helyes beszéd és a helyes írás megtanításának.

Az új utasítás a nyelvtan tanításának anyagát osztályonként és hetenként jelöli meg. Oly mélyreható gyökeres reformot hoz ezzel be a nyelvtan tanításban, hogy azt hiszem, összes nyelvtani kézikönyveink hasznavehetetlenek és teljesen új kézi könyvekre lesz szükség.

Az órateremben is a legnagyobb eltérés a magyar nyelvi órák számánál mutatkozik; persze most nem ügyelve arra, hogy egészen új a *kézimunka* tanításának terve is, új elvi alapokon nyugszik a rajz és ének tanításának terve — ez utóbbi tárgyak óraszámja természetesen szintén lényeges változáson ment keresztül.

Álljon itt összehasonlításként a *régi* és az *új óraterv*.

I. Régi.

A hat tanítóval bíró népiskola általános óraterve.

	Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	A heti órák összege
		o s z t á l y						
1	Hit- és erkölcsstan	2	2	2	2	2	2	12
2	Beszéd- és értelemgyakorlatok	3	3	—	—	—	—	6
3	Olvasás, írás	8	6	6	5	3	3	31
4	Magyar nyelvtan	—	2	4	4	2	2	14
5	Szám- és mértan	5	5	5	5	4	4	28
6	Földrajz	—	—	2	2	2	1	7
7	Történet és alkotmánytan	—	—	—	—	3	3	6
8	Természetrajz	—	—	—	—	2	3	5
9	Természet- és vegytan	—	—	—	—	3	3	6
10	Éneklés	1	1	1	2	1	1	7
11	Rajzolás	—	—	3	3	3	3	12
12	Testgyakorlás	1	—	1	—	1	—	3
13	Gazdasági és kertészeti gyakorlat	—	—	Együtt szerda és szombat délután			—	—
	A heti órák összege	20	20	24	24	26	26	137

II. Uj.

	Tantárgyak	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	A heti órák összege
		o s z t á l y						
1	Hit- és erkölcsstan	2	2	2	2	2	2	12
2	Magyar nyelv	9	9	9	9	7	5	48
3	Mennyiségtan (számtan-mértan)	5	5	5	5	4	4	28
4	Beszéd- és értelemgyakorlatok	2	2	—	—	—	—	4
5	Földrajz	—	—	2	2	2	2	8
6	Történet	—	—	—	—	2	2	4
7	Polgári jogok és kötelességek	—	—	—	—	1	1	2
8	Természetrajz	—	—	—	—	2	2	4
9	Természettan és vegytan	—	—	—	—	—	2	2
10	Rajzolás	1	1	2	2	2	2	10
11	Éneklés	1	1	1	2	2	2	9
12	Kézimunka (kézügyesség)	(2)	(2)	(2)	(2)	(3)	(3)	(14)
13	Gazdaságtan és háztartástan	—	—	—	—	2	2	4
14	Testgyakorlás	1	1	2	2	2	2	10
	Összesen	21	21	23	24	28	28	145

Ez összehasonlításból kitűnik, hogy a magyar nyelvre szánt órák száma tényleg növekedett hárommal, de azért a nyelvtanra szánt idő mégis a felére van leszállítva. A régi óratervben az olvasás, írás óráinak száma beleolvadt az új óraterv magyar nyelv óráinak számába. A beszéd- és értelemgyakorlatok óráinak a száma az első és második osztályban háromról kettőre szállt le és ezeket a magyar nyelvi órák kapták. A harmadik osztályban tíz óra magyar helyett 9 óra vétetett az új óratervbe, ellenben az ötödikben a régi öt óra helyett hetet kapott a magyar nyelv. A szám- és mértan órái változatlanok maradtak. Csupán a név változott. Most *mennyiségtan* név alatt szerepel az új óratervben. A földrajz az új óratervben a hatodik osztályban nyert egy órát, úgy hogy most ez osztályban is két óra a földrajz. A történeti órák száma hat maradt. Csakhogy két részre osztatott. Külön van a történet és külön polgári jogok és kötelességek. A *természetrajzi* órák száma eggyel apadt. A hatodikban három helyett két óra van és így az összes természetrajzi órák száma: 4. A *természettani* és *vegytani* órák száma tetemesen csökkent. Hatról kettőre szorították le. A *rajzolási* órák számának összege tizenkettőről tízre apadt;

de az osztályok szerinti beosztás előnyösen változott. A régi órateremben az első és második osztályban nem is szerepelt a rajz, míg az újban 1—1 óra van a rajzra is szárvan ez osztályokban. Az ének óráinak száma kettővel növekedett és az új beosztás szerint a gyarapodás az V. és VI. osztálynak jutott. Nagyon nőtt a *testgyakorlási* órák száma, összesen hét órával a régihez képest. Egészen új a *kézimunka* óraterve 14 órával. Külön terv van a fiú- és külön a leányiskolák számára.

A körrendelet szerint az új tanterv a mindennapi népiskola mind a hat osztályában az 1906/7. iskolai évben egyszerre léptetendő életbe. Az ismétlő iskolák új tanterve és a hozzávaló utasítás még nem készülvén el, ezekben egyelőre érvényben marad az eddigi tanterv. Az ének, rajz, kézimunka, természetrajz, természettan, vegytan, gazdaságtan és háztartástan új tantervének módszere elsajátítása céljából tanfolyamokat szerveznek és megfelelő tan- és vezérkönyvek készülnek.

Oly óriási anyagot ölel föl az új tanterv és a hozzá fűzött utasítás az egyes tárgyak módszerére nézve, hogy okvetlenül külön-külön kell velők foglalkoznunk. Minden egyes tantárgy külön tanulmányt érdemel. Éppen ezért most csak általánosságban ismertetem az új tantervet és az utasítást.

Az egészet bevezeti egy körrendelet, amely világosan és rendkívül szabatosan megjelöli a régi és új tanterv közötti különbséget és nagy vonásokban ismerteti az Utasítás főbb szempontjait. Ezután következik az új tanterv ötvenhat oldalon és ezt követi háromszázharminc lapon az *Utasítás az elemi népiskola tantervéhez*.

Az *Utasítás* három részre oszlik. Az első azokat a szempontokat jelöli meg, melyek a tanító eljárására általában vonatkoznak és így az iskola szellemét határozzák meg. Itt szóba jönnek az erkölcsi, értelmi, gyakorlati és esztetikai nevelés főbb elvei. A második a tanítás egyes ágainak metodikáját jelzi. A harmadik az osztatlan népiskola különleges viszonyairól szól.

1. Az első részben az *erkölcsi nevelés* néhány főbb elveit állapítja meg és óva int attól, hogy az erkölcsi nevelés külön tantárgynak vétessék és erkölcsi szabályok emléztessenek be. Erkölcsi intelmek sűrű ismétlése, erkölcsi szabályok emléttetése nemhogy fejlesztené a tanuló erkölcsi érzékét, hanem ellenkezőleg eltompítja. A tanító legyen a példa. Azután foglalkozik a tanító és tanulók közti erkölcsi érzésekkel, majd rámutat az *erkölcsi cselekedet* mivoltára, a szoktatásra, büntetésre és jutalmazásra. Ezután meghatározza az *erkölcsi belátásra* való oktatás fokait; az erkölcsi oktatás alkalmait. Első sorban a *magyar nyelv* és a *történet* áll az erkölcsi felfogás fejlődésé-

nek szolgálatában. E részt annak a fontos kérdésnek a fölvetésével fejezi be, hogy mily *erkölcsi eszmény* irányában fejlesszük mindezek alapján a gyermek lelkét?

2. Az *értelmi* nevelésről szóló részben előbb az értelmi nevelésről általában szól, azután az ismeretek mennyiségéről, azok kapcsolatáról és itt egy axiómát állít föl, amely szerint az *ismeretek egységes összekapcsolása az egész tanítás legfőbb elve*. (A koncentráció.) Ezután kitűzi a tanítás legfőbb céljait: a természet, az erkölcsi és szellemi világ megismerése. A gyakorlati és ideális élet harmoniája az egész népiskolai oktatás és nevelés legfőbb eszménye. Az értelmi nevelésről szóló fejezet további részei: Isten, Király és Haza. Munka. Ügyességek és készségek. A módszer fontossága. A szemlélet. A szabadban való tanítás. A első szemlélet. Az önmunkásság. Az ismeretek meggyökereztetése.

3. Külön részben foglalkozik az új Utasítás az *esztetikai* neveléssel. Gyönyörűen kidolgozott fejezetben erősen hangsúlyozza, hogy az *esztetikai nevelést ne tekintsük rendszeres tanításnak vagy épen külön tantárgynak*. Egyedüli feladata, hogy a *gyermek ízlését fejlessze*. Az ízlés fejlesztésének alapja pedig a *szemlélet*. Ezután megállapítja, hogy a gyermek *öntevékenysége* minden tanulásnak, minden tudásnak, minden készségnek egyetlen eszköze. Végül az *iskolai falú képekről* szól e rész.

4. A *nevelés gyakorlati jellege* című fejezetben meghatározza, mit kell értenünk a nevelés gyakorlati jellegén. Fölötte fontos, hogy minden elméleti tanítás, amennyire csak lehet, *cselekvéssel* kapcsoltsa össze. *Közös munka* és *közös játék* alkalmat ad ily irányú nevelésre. De ez még nem meríti ki a gyakorlati nevelés szempontjait, némileg tekintettel lehetünk a *gyermek leendő élethivatására* is. A magyar népiskolának elég erős hangsúlyozással *földmives, gazdasági* háttere van.

5. Az általános részt befejezi az *iskolai élet rendje* című fejezet. E fejezetben az *osztályozás*, a *vizsgálatok*, a *feladatok*, a *tan-könyvek* és *iskolaeszközök* kérdésének főbb elveit ismerteti.

II. A *különös rész* az egyes tantárgyak metodikájával foglalkozik. Már fentebb említettem, hogy minden egyes tantárgy módszerének ismertetése külön-külön tanulmányt igényel.

III. A harmadik rész az *osztatlan népiskoláról* szól. Három fejezetben tárgyalja az osztatlan népiskolát. Rámutat az osztatlan népiskola sajátos viszonyaira: a nehézségekre; a kedvező körülményekre. Szól az egytanítós iskola megosztásáról, az osztályok összevonásáról; a szorgalmi idő kihasználásáról. Ezután részletes utasítást ad a csendes foglalkoztatásra és a tanterv keresztülvitelére. Befejezi

e hatalmas munkát: általános óraterv az egytanítós hat osztályú, a két, három, négy, öt tanítós elemi iskola óraterve, és egy részletes *órarend* az egytanítós hat osztályú osztatlan népiskola részére.

Ez a váza az új népiskolai tantervnek és utasításnak! Nem tudok menekülni attól a gondolattól, hogy túlságos *szép*, túlságos *tartalmas* munkát adtak kezünkbe. Ugyanazokat a nagyfontosságú pædagogiai és didaktikai elveket, amelyek e nagy munkát oly értékessé teszik, talán kevesebb szóval és jóval kisebb terjedelemmel is el lehetett volna mondani az új utasításokban. Így talán inkább elérte volna a kitűzött célt. De lehet, hogy tévedek. Egy azonban bizonyos, hogy a magyar tanítóság osztatlan szeretettel fogadja az új tantervet, mert erős *nemzeti érzés* lüktet benne. Az új tanterv méltó helyet adott népiskolánkban zengzetes anyanyelvünknek; föltárja már a kis iskolás fiúk előtt is a magyar költészet ragyogó kapuit és megismerteti velök a magyar irodalom és költészet legjobbait. Megtanítja őket a haza földjére, őseink erkölcsére és szokásaira és beléjük plántálja a nemzet magyjai iránt való kegyeletet.

STUMPF MARISKA.

HAZAI IRODALOM.

Magyar Remekírók VII. sorozat. Budapest, Franklin Társulat, 1905.

Gyűjteményes vállalatoknál szokatlan pontossággal jelennek meg a Magyar Remekírók sorozatai, és ez a pontosság, mondhatni sietség nem látszik meg az egyes köteteken, mindegyik lelkiismeretesen, gondosan van megszerkesztve és kiállítva. A legutóbbi ötös sorozatról is elmondhatjuk ezt a dicséretet.

ARANY JÁNOS műveiből a negyedik kötetet hozza e sorozat, most is RIEDL FRIGYES szerkesztésében. Említettük már, hogy a szerkesztő helyes érzéssel szakított Arany csoportosításával, szerencsés kézzel a lírai és kisebb elbeszélő költeményeket időrendben adta, a nagyobb elbeszélőket Aranynak szubjektív és ezért kissé önkényes csoportosítása helyett tárgyuk szerint állítja egymáshoz. Az epikus alkotások közül először a *Toldi-trilógiát* közölte egy kötetben, a másodikra maradtak a komoly tárgyúak közül a nagyobb alkotások, a *hún rege*, *Murány ostroma* s a töredékek. Mivel *Az öldöklő angyal*-t kivéve mindegyik történeti tárgyú s Kazinczy kifejezését használva, «fentebb stílus», talán jobb lett volna e helyett a *Keveházát* adni, hogy a következő kötetekre maradtak volna a víg eposzok és a komolyak közül azok, melyek tárgyuk modernsége (*Az első lopás*) vagy előadá-